

המסע הישראלי

תוכנית
מסע ישראלי
מבראשית

כתבו: אורי כהן וד"ר טימי בן יוסף

צוות היגוי: אבי רט, אבי וורצמן, אלי שיש,
דורון שר-אבי, גל כפרי

המסע הישראלי

תוכן העניינים

4	פתיחה
10	מבוא
12	התוכנית הכללית
14	המתווה הרעיוני
18	התהליך החינוכי של המסע הישראלי
22	עקרונות התוכנית הביצועית
27	התהליך החינוכי לאורך המסע
30	דוגמאות לתכנים עיקריים וחוויות באזורי הארץ השונים
33	ארגון המסע על-פי תחומי אחריות
34	הארגון בשלב ההכנה למסע
37	הארגון בשלב המסע בשטח
39	קריטריונים לתכנון מסלול מסע ישראלי
41	דוגמא לתוכנית מסע לתלמידי אזור הדרום ומרכז הארץ המתחיל בגליל עליון מרכזי
42	דוגמא לתוכנית מסע לתלמידי אזור צפון הארץ ומרכז הארץ המתחיל במכתש רמון

כל הזכויות שמורות © 2006

מסע ישראלי מבראשית

רח' שלמה הלוי 5 ת.ד. 45224

הר חוצבים ירושלים

E-mail: masa_israeli@mibereshit.org

www.masaisraeli.co.il

טלפון: 02-5887896/7 פקס: 02-5713425

למנהל, למורה ולמדריך,

זה שנים שמנהל חברה ונוער פועל לחיזוק הכרת הארץ ואהבת המולדת בקרב התלמידים ובני הנוער ולהגברת תחושת ההשתייכות והזיקה למורשת תרבות ישראל. מסע ישראלי – "מבראשית" מהווה את שיאו של התהליך החינוכי-ערכי בפעילויות המכוונות לכך.

תוכנית המסע ממזגת רעיונות שצמחו בתנועת "מבראשית" ורעיונות מבית היוצר של תחום של"ח וידיעת הארץ במנהל חברה ונוער. התוכנית שלפניכם כוללת שורה של חידושים מרעננים בנוף מערכת החינוך הישראלית. החידושים שבמסע הם רבים ונוגעים לתלמידים, לבית הספר, לדרכים ולשיטות המקובלות לפעולות בידיעת הארץ. ההתרחשות שסובבת את המסע משלבת מעורבות הורים, מורים ותלמידים במהלך ההכנה והסיכום לאורך כחודש וחצי של פעילות לימודית-חינוכית-ערכית מרוכזת ואינטנסיבית.

אחד העקרונות החשובים של המסע הוא העמדת התלמיד במרכז. לכן התהליך החינוכי מתחיל במעגל האישי של התלמיד, וממנו יוצא למעגלי החברה והלאום. המסע מוביל את התלמיד לאורכה של הארץ וחושף בפניו את מלוא מסכת הקשרים שמלכדים את עם ישראל, תוך הבנייתם מהמוחשי למופשט: הקשר לארץ ולמדינה והקשר הרוחני לתרבות ולמסורת היהודית.

מנהל חברה ונוער יעשה כל מאמץ לממש את מדיניות המשרד ולהרחיב ככל האפשר את ביצוע מסע ישראלי, עד שכל תלמיד יזכה לחוויה שבאמצעותה יתחבר למעגלים השונים של ההווה הישראלית ויגבש את זהותו היהודית והציونית.

בברכה,

נח שלו

מנהל מינהל חברה ונוער (בפועל)

המסע הישראלי

שלום לכם אהוביי,

מנהלים, מחנכים, מדריכים, חניכים, ידידים,

צוות 'מסע ישראלי מבראשית'

שני אחים לקחו חלק במסע להקמת המדינה והגיעו אל חופיה עם הולדתה. שניהם נשאו בלבם חזון, ולשניהם היתה מטרה. האחד בא לממש כאן את חזון הנביאים, לחיות פה בקדושה, לגור במקום השכינה ולקיים חיי תורה. השני רצה לברוח עד כמה שאפשר מפולין, מעולם הישיבות – להיות עם חופשי הוא ביקש, להשתחרר מהזיקה למסורת המעיקה, להיות ככל העמים, לעבוד את האדמה ולזכות לקצת נחת ושלווה. ולמרות הניגודים, לשניהם הייתה מטרה אחת משותפת וברורה – להקים כאן חברה אחת, עם אחד ששפתו אחת ודגלו אחד וארצו אחת. לא עוד קהילות נפרדות, לא עוד פזורות הדוברות שפות שונות ומנהלות פנקסים נפרדים. לחזור שוב למשפחה, עם כל המחלוקות והמריבות.

אבל כמו במשפחות הכי טובות, עם הזמן מתחילה השחיקה. המתחים עולים וכל אחד חושב שאצלו נמצאת האמת היחידה. מבלי להתכוון לכך מתחילים לקום כאן קבוצות-קבוצות, מגזרים-מגזרים, שבטים-שבטים. במקום חבורה אחת נוצרת "חבורה" – יש פצעים הדדיים, והציבורים מתחילים להתפצל. הקהילות הנפרדות שבות וקמות. מתחיל ניכור ונבנית חומה. הדבר דומה לפעם הקודמת שחיפשו את האחוה, בסיפור יוסף ואחיו. יוסף, בעל החלומות, יוצא לבקש את אחיו הרועים בדותן. הם, שחלומות אחרים להם, שאיפות אחרות ותוכניות גאולה שונות, לא יכולים לראותו כפי שהוא: "ויראו אותו מרחוק. ובטרם יקרב אליהם ויתנכלו אותו להמיתו". מרחוק הם רואים אותו, כי אם יביטו מקרוב, אולי הוא שוב יהיה ל"אחיהם" ולא ל"בעל חלומות". אפילו פעם אחת הם לא קוראים לו "אחינו". הם קוראים לו בכל מיני שמות וקטלוגים דתיים, עדתיים, כלכליים... רק לא "אח"...

עם-ישראל זקוק לטיפול משפחתי. זוהי מטרת העל של "מסע ישראלי מבראשית". עם-ישראל צריך לחזור ולהיות משפחה – לחזור ולהפוך את החבורה, את החבורות הרבות, לחבורה אחת. כשמדברים במונחים של משפחה, כשהיא נורמלית ובריאה, מדברים על אהבה. אפשר לחלוק ואפשר לחשוב אחרת ואפילו הפוך, אבל כשאחי זקוק לי בשדרות – אני מתייצב שם בלי שאלה. וכשאחי – שחושב הפוך ממני ונראה שונה ממני – חווה כאב, אני עמו בכאבו. כדי לחוש זאת, עם-ישראל חייב להתעורר ולהרגיש יותר שייכות. להרגיש יותר מקושר, מחובר – איש איש למשפחתו, לקהילתו, לשכניו, לתורתו, והכי חשוב – לעצמו, לזהותו.

המסע הישראלי

הדרך לעשות זאת היא כפולה: "מתקשרים לזיקה וזקוקים לקשר". יש מי שהם בעלי זיקה, שקשורים למורשת ולמסורת ולזהות, אבל את הקשר הם איבדו מזמן. לא ברור להם מדוע וכיצד הם מחוברים למי שבחרים לחיות עם קצת פחות זיקה. ויש מי שקשורים לארץ, לישראליות, למדינה – אבל מתרחקים, שלא לומר סולדים, מכל מה שקרוב לזיקה. אלא שללא זיקה, ללא שייכות לזהות התרבותית שלנו, אין לנו סיכוי לשרוד – גם אם אנחנו בארץ וגם אם יש מדינה. חברה לא יכולה להאריך ימים ללא זיקה וחזון משותף. חברה נטולת זהות, או מחליפת זהויות, היא חברה שמאבדת את עצמה. זה היה חטאנו בימי הבית הראשון, עבודה זרה (אובדן זהות רוחנית), גילוי עריות (איבוד המשפחה) ושפיכות דמים (איבוד היחס לזולת) – ולכן גלינו בראשונה. בבית השני חטאנו בחטא השני – "שנאת חנם" – קמצא ובר קמצא. לכן חרב הבית בשנית. ובגלל שתי הסיבות גם יחד עומד בית חלומותינו בהמשך חורבנו. אנו זקוקים לקשר בינינו – כולנו בלי תנאים, ומוכרחים להתקשר לזיקה שלנו ושל כולנו בלי חריגים. שני אלו יחד מובנים בנו כעם, אך זה לא יקרה מעצמו, לבד. אבל אין עם-ישראל גם כשמוותרים על הקשר – לא כי זה אמצעי, אלא זו מטרת העל! אנו זקוקים לקשר הזה, ובלעדיו לא נוכל להתקיים. כך נוצרנו, וזה מובנה בנו כעם, אבל זה לא יקרה מעצמו, לבד.

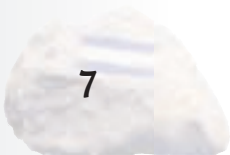
6

תפקידנו להעביר את התחושה הזאת במסע. לא כדי להעביר ידע אנחנו כאן, ולא כדי לעשות טיול משוכלל. אנחנו מבקשים לחולל את החוויה, את התחושה, את הדבקות בזיקה ואת הרצון לקשר, ובעיקר את האמונה בעצמנו שאנחנו יכולים באמת. אנו צריכים לקחת כל נערה ונער במדינה לטיול בעבר ובעתיד שלנו, בתנ"ך ובארץ. ואנחנו צריכים לעשות את זה באהבה ובשמחה. לעבור מיד ושם להר הרצל, להתנדב יחד באופקים, לחוות יחד שבת אחת ולגרום להם לשאול – איך ממשיכים? איך חוזרים להיות משפחה? איך מוצאים שוב את האחוזה? כולנו "מסע ישראלי". מסע של אדם הקם בבוקר ושומע "לך לך" ומרגיש כי הוא עם ומתחיל ללכת. מסע של יחידים שחזרו לעצמם, לעמם, לשפתם. יחידים שחלמו חלום והפכו לתנועה. תנועה שעשתה מעשה והפכה למדינה. מדינה, שעדיין היא באמצע המסע... מסע ישראלי.

אוהבכם,
הרב מרדכי אלון
ראש תנועת "מבראשית"

7

המסע הישראלי

אלפי בני נוער במדינת ישראל משתתפים מדי שנה
בפרויקט "מסע ישראלי מבראשית" הודות ליוזמתם
ותמיכתם של קרן ג'ים פטיסון, קרן משפחת
בלזברג ואחרים.

The Jim Pattison
Foundation

*Thousands of youths participate in
Mibereshit's Spirit of Israel project annually
thanks to the visionary initiative and generous
support of the Jim Pattison Foundation, the
Belzberg Family Foundation and others.*

מנהלים, מחנכים ומורים יקרים.

**"ויאמר ה' אל אברהם, לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך ואעשר
לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה"** (בראשית י"א א'-ב').

לך לך – מילים אלו מלוות את אברהם אבינו, העברי הראשון בצאתו למסע חייו אל עבר ארץ
ישראל, מסע שהינו ראשיתו של תהליך מכונן בתולדות עמנו בארץ זו.

מסע אינו טיול גרידא, יש בו במסע מעין הזמנה לבירור אישי מעמיק ומשמעותי, לבחינת חוויית
חינוך, להתרחקות משאון החיים הגועש סביבנו על מנת להתקרב אל עצמנו ממקום עמוק
ואמיתי יותר. לך לך – אל עצמך, אל מי שהינך, אל שורשי הווייתך.

חזונו של מסע ישראלי מבראשית מבקש לגעת בשורשי זהותנו כבנים לעם היהודי בארץ
ישראל, פה במדינת ישראל. זהו מסע המזמין להתבוננות על הדרך, תרתי משמע. על הזהות
שלנו כיהודים, ציונים ואזרחי מדינת ישראל. זהו מסע פנימה לתוכנו – בחוץ, בטבע ובאתרי
מורשת ולאום.

דוד בן גוריון כתב כי "ידיעת הארץ דרושה לנו קודם כל למען ידיעת עצמנו. אי אפשר להבין
ולהכיר את העם היהודי בלי לדעת את תולדותיה, מבניה וטבעה של ארצנו. פה עוצבה
רוח עמנו, פה נוצרו יצירותינו הגדולות שעשו אותנו לעם עולם... ידיעת הארץ דרושה לנו עוד
יותר למען קיומנו וביטחוננו. גם ביטחוננו ושלומו – לא ייכוננו מבלי שנדע כל שבילי ארצנו
וסגולותיה".

מסע ישראלי מבראשית מבקש לחדש ולחזק את הקשר שבין בני הנוער במדינת ישראל
למרחבי הארץ ונופיה, תוך מסע לאורכה ולרוחבה בשביליה, תכניה ואתריה הקדומים
והחדשים.

החיבור לשורשי זהותנו ונופי ארצנו ירתום את בני הנוער למעורבות חברתית ויגביר את
תחושת מחויבותם ואחריותם הערכית לעם, לארץ ולמדינה כבני הארץ הזו וכדור העתיד של
האומה.

הורתו ולידתו של פרויקט זה בעבודה מאומצת ומשותפת לעמותת מבראשית ותחום של"ח
וידיעת הארץ במינהל חברה ונוער במשרד החינוך.

תודה והערכה רבה להנהלת עמותת מבראשית – מר אבי רט המנהל החינוכי ומר אבי וורצמן
מנכ"ל העמותה על פועלם הרב בהבניית והובלת המסע למראשיתו ועד צאתו לאור עולם.

רוב תודה מקרב לב על העזרה, התמיכה, הליווי והשותפות להנהלת תחום של"ח וידיעת
הארץ במשרד החינוך: מר נח שלו מנהל מינהל חברה ונוער, מר אלי שיש מנהל התחום, ד"ר
טימי בן יוסף מנהל גף תכנים ותוכניות ומר דן אבידן מתאם המסע במטה.

חזון זה של מסע ישראלי מבראשית שותפים לו רבים וטובים, ובראשם אנשי המטה במינהל
מסע ישראלי מבראשית אשר שוקדים על מלאכתם נאמנה לילות כימים – לכולם תודה
והערכה רבה.

לסיום, אין די מילים שיוכלו לבטא את ההערכה, התודה וההוקרה לקרן ג'ים פטיסון ולמשפחת
בלזברג על יוזמתן, תמיכתן ופועלן הרב ללא ליאות למען מימוש והגשמתו של פרויקט זה
עבור בני הנוער במדינת ישראל.

בברכת מסע והצלחה

אורי כהן

מנהל מסע ישראלי מבראשית

המסע הישראלי

התהליך החינוכי של המסע יתפתח על-פני שלושה צירים מקבילים:

- "ציר מעגלי ההתייחסות", המתחיל בפרט ועובר לקבוצה, לחברה, לארץ-ישראל, למדינת ישראל ולעם-ישראל.
 - "ציר הכרת הארץ", שתחילתו באזור מרוחק ממקום מגורי התלמידים וסופו בירושלים.
 - "ציר מכלול הנופאדם", שתחילתו במסגרת נודדת במרחבי טבע ונוף וסופו במרחב המיושב.
- התוכנית שלהלן מוצגת בשתי רמות: רמה כללית ורמה ביצועית. ברמה הביצועית מוצגים תחילה העקרונות המנחים, ובהמשך מוצגות תוכניות מפורטות על-פי אזורי הארץ.

מבוא

מסע ישראלי מבראשית הנו תוכנית חדשנית הנושאת חזון ואופק חינוכי לחברה הישראלית. המסע נועד לחזק את זהותו האישית, היהודית והציונית של התלמיד ולחברו לעצמו, למעגלים שונים בחברה ובקהילה, לעמו, לארצו ולמדינת ישראל. כדי להשיג זאת משלב המסע בין תהליך מתמשך במסגרת בית-הספר לבין פעילות בלתי-שגרתית אשר תוציא את התלמיד משגרת יומו, תוביל אותו לחוויות רבות ומגוונות ותזמן לו התבוננות פנימית לתוך עצמו, תוך בירור מקומו ביחס למעגלים שבהם מתנהלים חייו. התוכנית תתקיים במסגרת בית-הספר, והיא תשתף מלבד תלמידים גם מורים מקצועיים, מחנכים והורים רבים; זאת בתהליך ממושך ועמוק ככל האפשר, שיפיק מהמסע את מלוא התועלת החינוכית הגלומה בו.

תוכנית המסע ממזגת שתי תוכניות שנוסו וגובשו בשנה"ל תשס"ה – האחת על-ידי עמותת "מבראשית" והשנייה על-ידי תחום של"ח וידיעת הארץ במשרד החינוך.

להצלחת המסע נדרש שיתוף פעולה הדוק בין גורמי בית-הספר לבין נציגי מנהלת המסע (רכז המסע ומדריכי המסע) על-פי הקווים המנחים שלהלן:

- תוכנית המסע תגובש במשותף על-ידי מנהלת בית-הספר ומנהלת המסע על-פי המתווה והעקרונות שיפורטו להלן.
- סגל המורים של בית-הספר יוביל את ההכנה ואת הסיכום של המסע בשיתוף עם מדריכי המסע, ומדריכי המסע יובילו את המסע בשטח בשיתוף עם סגל המורים.
- מורים מסגל בית-הספר יוכלו לשמש כמדריכי מסע בתנאי שהם מומלצים על-ידי מנהלת בית-הספר, קיבלו את הסכמת המנהלת, רכשו את ההכשרה הנדרשת לכך ומתלווים למסע לכל אורכו.

מסע ישראלי מבראשית שונה בקנה המידה הרחב שלו מכל פעולה שהתקיימה אי-פעם במערכת החינוך, הודות ליסודות הבאים:

- הפעולה אינטנסיבית, ממושכת ודורשת מאמץ ניכר מכל משתתפי המסע.
- התלמידים הנם פעילים לכל אורך המסע. לכל תלמיד – תפקיד.
- התלמידים יפיקו הנאה רבה מהמסע.
- התהליך, הן במישור האישי והן במישור הקבוצתי, הנו דינמי לאורך כל המסע – עניין מהותי לעצם החוויה.
- גיבוש ועיצוב זהותו האישית, הציונית והיהודית של התלמיד הם ציר מרכזי במסע.
- צפויה למידה רבה ומשמעותית.
- המסע בנוי כרצף של חוויות. בעקבות כל חוויה ייערך מפגש רפלקסיה בקבוצות קטנות. סך כל החוויות ומפגשי הרפלקסיה יוצרים את התהליך החינוכי של המסע.

המסע הישראלי

השיטה הכללית

השיטה הכללית מבוססת על מסע של בני נוער ישראלים בנופי הארץ ותכניה תוך בירור ערכי, רעיוני וחוויתי של זהותם האישית, היהודית והציונית. המסע יהווה חלק מתוכנית הלימודים בבית-הספר, וישתרע לפחות על-פני כחודש וחצי, כשהוא בנוי משלושה חלקים:

- הכנה למסע (להלן ההכנה), שתימשך לפחות כחודש בבית-הספר.
- מסע בשטח (להלן המסע) בן שישה ימים רצופים, שיהווה את שיאו של התהליך החינוכי.
- סיכום המסע (להלן הסיכום), שיימשך לפחות כשבועיים לאחר המסע ויערך בבית-הספר.

קהל היעד

תלמידי כיתות י"א בשכבות שלמות (לאחר פסח יוכלו להשתתף גם תלמידי כיתות י').

התוכנית הכללית

מטרת העל

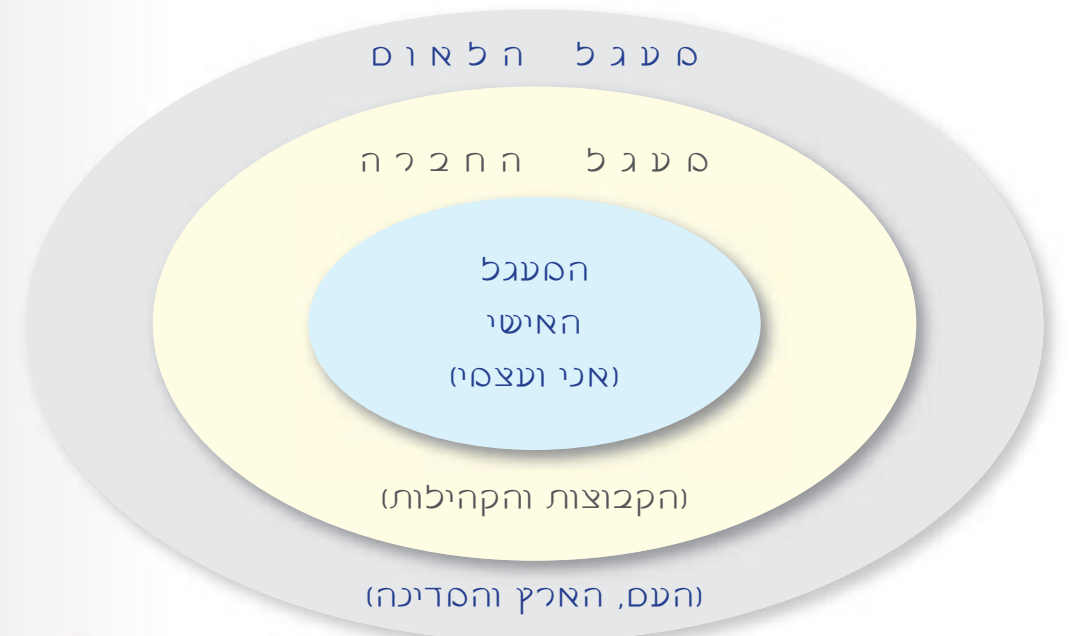
מטרת העל היא חיזוק תחושת השייכות והאהבה לעם-ישראל, לארץ-ישראל ולמדינת ישראל תוך העמקת הזהות היהודית, הציונית והישראלית בקרב בני הנוער במדינת ישראל.

המטרות הכלליות

- בירור, בחינה מחודשת וחיזוק הזהות האישית, היהודית והציונית.
- הגברת תחושת המחויבות והשייכות לעם היהודי, לארץ-ישראל ולמדינת ישראל.
- עידוד התלמיד למעורבות חברתית בחיי הקהילה ובמדינת ישראל.
- העמקת ההיכרות בין התלמיד לארצו, לתרבות היהודית ולחברה הישראלית.

התכנים

- המעגל האיש: התלמיד, סגולותיו ושאيفותיו.
- המעגל החברתי: התלמיד בקבוצתו ובקהילתו.
- המעגל הלאומי: התלמיד ביחס לעם-ישראל, לארץ-ישראל ולמדינת ישראל.

המסע הישראלי

השיטות

- מסע נודד בתנאי שדה ובניתוק מאורבאניות וטכנולוגיה, תוך התמזגות עם הטבע והאישיות העצמית.
- כל תלמיד יבחר לעצמו משימה במסע. בחירת המשימה, הכנתה וביצועה יאפשרו לו להביע רחשי לב ולהביא לידי ביטוי את סגולותיו.
- חלק מהמסע יתקיים בתנאי שטח לא שגרתיים, אשר יובילו את התלמיד לגלות בעצמו צדדים בלתי מוכרים לו.
- במהלך המסע ישולבו פעילויות מוגדרות, המזמנות לתלמיד התמודדות עם מגוון אתגרים אשר יאפשרו לו לזהות את עוצמותיו ומגבלותיו.

מעגל החברה

חלק מהותי בחיי הנוער הנו המעגל החברתי. במסגרת מעגל החברה קיימים מספר תתי-מעגלים, שבהם מתרחשים יחסי גומלין בין התלמיד לאנשים אחרים בהקשרים שונים וברמות אינטנסיביות שונות. מבין מעגלים אלה ניתן לציין את קבוצת החברים המצומצמת, את הכיתה כקבוצה חברתית, את השכבה ובית-הספר כקהילה יומיומית ואת השכונה או היישוב כקהילה עוטפת.

במסגרת מעגל זה תתרחש דינמיקה קבוצתית, שתפגיש את התלמיד עם נושאים הקשורים במעורבותו החברתית כנער בסביבה נתונה ותחזק את מיומנותיו החברתיות. חלק מן השאלות שבהן נעסוק במעגל זה הן: מה משמעותה של החברה עבורי? עד כמה אני מוכן לגלות אכפתיות, אמפתיה ומעורבות במתרחש סביבי? האם הנתינה לאחר היא חלק משמעותי מאורח חיי?

מסגרת המסע תנסה להבהיר לתלמיד כי השותפות במעגלי החברה השונים מעניקה לו רווחים מחד, אך גם מחייבת אותו לתרומה מאידך. איכות החברה ורמת תפקודה מושפעות באופן ישיר ממאזן הנתינה-קבלה של חברי הקבוצה.

הזיקה בין המעגל האישי לבין המעגל החברתי תבהיר, כי התרומה היעילה ביותר לחברה היא זו המתבססת על סגולותיו הייחודיות של הפרט. ממילא יש לראות בעשייה החברתית כר נרחב למימוש עצמי.

במסגרת המסע תתקיימה פעילויות מגוונות, שתכליתן פיתוח מיומנות חברתית, מנהיגות, שיתוף פעולה ועזרה הדדית. העיסוק במעגל החברה יתקיים בעיקר במחצית הראשונה של המסע. בכך ייווצר רצף בין המעגלים, מהאישי ועד ללאומי.

המתווה הרעיוני

כאמור, המטרה היא לחבר את התלמיד למעגלי שייכות שבהם מתנהלים חייו. תוכנית המסע בנויה על-פי מעגלים אלה, ובכל אחד מהם מוגדרים מטרות אופרטיביות, תכנים ושיטות פעולה.

המעגל האישי

במהלך גיל הנעורים התלמיד עסוק בהיבטים שונים של גיבוש אישיותו וזהותו. אחת ממטרות המסע היא לסייע לו בכך על-ידי יצירת מפגש קרוב עם עצמו במגוון מצבים חדשים ולא מוכרים. בכך יתאפשר לו להיפתח אל עצמו, לברר, לבחון ולהתמודד עם נושאים הנוגעים במציאות חייו ועם שאלות כגון: מי אני? מהן סגולותיי? מהן מגבלותיי? מהן שאיפותיי בחיים? במה אני עסוק ביומיום? האם עיסוקי היומיומיים מקדמים אותי למימוש עצמי? ועוד. הפעילויות במעגל זה תתקיימה בעיקר בחלקו הראשון של המסע על-פי שני שיקולים מרכזיים:

- תכלית העיסוק במעגלים הרחבים יותר בהמשך אינה ביטול אישיותו ועצמיותו של התלמיד; אדרבא, בכך הוא מתחבר למעגלים שבהם מתנהלים חייו.
- ציר ההתפתחות הטבעי הוא מן המעגל הקרוב והמוחשי לתלמיד לעבר המעגלים המרוחקים מתודעתו.

מטרות אופרטיביות

- התלמיד יזהה את סגולותיו הייחודיות, יתרוונותיו ומגבלותיו.
- התלמיד יברר את שאיפותיו העתידיות.
- התלמיד יבחן את ההתאמה בין עיסוקיו היומיומיים לבין העשייה למימוש שאיפותיו.
- התלמיד יזכה להעצמה אישית מוחשית כתוצאה מהפעילות במסע.

התכנים

חומרי הגלם לדיונים במעגל זה יהיו דברי התלמידים עצמם ביחס לחוויה שיעברו בשלב זה של המסע.

המסע הישראלי

מטרות אופרטיביות

- התלמיד יגדיר את מעגלי החברה שלו.
- התלמיד ינמק את רעיון המעורבות החברתית.
- התלמיד יגדיר את מאזן הקבלה-נתינה שלו באחד ממעגלי החברה.
- התלמיד יפתח מיומנויות חברתיות.
- הכיתה תתגבש מבחינה חברתית.
- התלמיד יכיר בחשיבות תרומתו לקהילתו.

התכנים

במעגל זה מקור התכנים יהיה בהתרחשויות החברתיות ובהתייחסות התלמידים אליהן במסגרת הדינמיקה הקבוצתית.

השיטות

- ביצוע משימות אתגר קבוצתיות.
- ביצוע פעילות קבוצתית בתנאי שדה קשים.
- פעילויות חברתיות מגוונות.
- התנסות חוויתית בהיכרות עם קהילה ועשייה למענה.
- חשיפת התלמיד לפרויקטים חברתיים קהילתיים.

מעגל הלאום

הקמת מדינת ישראל כמדינת העם היהודי בארץ-ישראל חידשה את הקשר ההיסטורי מימי התנ"ך בין עם-ישראל לארצו. מעגל הלאום בנוי משלושה רבדים: ארץ-ישראל, עם-ישראל ומדינת ישראל. כל אחד מאלה הנו מעגל בפני עצמו, אך בכוונתנו להדגיש את הקשרים ההדוקים ואת יחסי הגומלין ביניהם. ההשקפה העומדת בבסיס מגמה זו היא שעם-ישראל, מורשתו ההיסטורית ותרבותו נמצאים בזיקה לתבנית נוף ארץ-ישראל, וכי מדינת ישראל נוסדה דווקא בארץ-ישראל בשל הזיקה ההיסטורית והתרבותית המהותית של העם לארץ.

להמחשת הקשר ארץ-עם-מדינה ינוע המסע לאורכה של ארץ-ישראל תוך היכרות עם אירועים מרכזיים ונקודות מפנה בתולדות העם – החל מימי התנ"ך ועד למפעל הציוני – ותוך חיבור בין העבר להווה של מדינת ישראל כפי שמכיר אותה התלמיד כיום. חיבורו של התלמיד למעגל הלאום יאפשר לו לבחון את השתייכותו לעם היהודי ואת מהות זהותו היהודית כחלק בלתי-נפרד מרצף הדורות ההיסטורי. המסע במעגל זה יעסוק במספר נושאים ושאלות, כגון: מהי תכלית קיומי/מגוריי בארץ-ישראל? מהי זכותו של העם היהודי על ארצו? עד כמה חשובה מעורבותי כתלמיד החי במדינת ישראל? מהי חשיבות צביונה היהודי של מדינת ישראל כיום? מהו הרקע והקשר להתפתחותה של התרבות היהודית בארץ-ישראל דווקא?

המסע הישראלי

שיאו של המסע בירושלים, בירת העם היהודי ומדינת ישראל לאורך רצף הדורות היהודי. בירושלים יחוה התלמיד את השבת כמרכיב מרכזי בתרבות היהודית.

מעגל הלאום שונה מקודמיו בשני היבטים:

- הפעילות במעגלים האישי והחברתי מבוססת על חוויות וידע קודמים. לעומת זאת, במעגל הלאום נדרשים תשומת לב, זמן ומאמצים להקניית ידע הכרחי כבסיס להפקת חוויות, על מנת לאפשר בירור אישי והגדרת תחושות ביחס לרובדי הלאום השונים.
- הפעילות במעגלי הפרט והחברה ניתנת ליישום בכל מקום; ואילו במעגל הלאום נדרש תכנון מדוקדק של מסלול המסע והצמדתו לאתרים שיעמדו במרכזו. לפיכך מעגל זה יכתיב את ההתנהלות הגיאוגרפית בחלקו השני של המסע.

המטרות

- התלמיד יבחן ויברר את זהותו היהודית והציונית.
- התלמיד יבחן את חשיבות קיומה של מדינת ישראל לקיומו של העם היהודי.
- התלמיד יברר את הזיקה שבין עם-ישראל לארץ-ישראל.
- הגברת מודעות התלמיד לעשייה ציונית עכשווית.
- הגברת תחושת השייכות של התלמיד לעם היהודי.

התכנים

- פרקי תנ"ך במגוון הקשרים לעם, לארץ ולזיקה שביניהם.
- פרקים מתולדות העם בארץ.
- פרקים מתולדות הציונות: התיישבות, עלייה וביטחון.
- סוגיות אקטואליות מחיי מדינת ישראל, כגון חברה וסביבה.

השיטות

- סיור באזורים ואתרים מרשימים.
- פעילויות הדמיה חוויתיות של אירועים מתולדות העם בארץ, באתרי התרחשותם.
- שימוש בתנ"ך במגוון הקשרים לעם, לארץ ולזיקה שביניהם.
- מפגש עם אתרים ודמויות מתחומי העשייה הציונית.
- קיום חווית שבת ודיון אודותיה.
- שיחות ודיונים.
- טקסים.

התהליך החינוכי של המסע הישראלי

הגישה החינוכית הכללית

בדרך כלל קיימת בתהליך עיצוב הזהות העצמית חשיבות לשלב ה"משבר" - שלב שבו אין דבר מובן מאליו אלא מתעוררים ספקות, ובתהליך ההתמודדות אתם נוצרת מחויבות למרכיבי הזהות.

לאור זאת הושתתה הגישה החינוכית של המסע על הצבת רעיונות בפני התלמידים וקיום בירור מול רעיונות אלה - בירור שישתלב בתהליכי גיבוש הזהות הנדונים כאן.

התהליך החינוכי של מסע ישראלי "מבראשית" בנוי כסדרת חוליות השזורות זו בזו כשרשרת, שבה לכל אחת תפקיד מוגדר, ויחד עם זאת כל אחת מהן מחוברת לחוליות אחרות במסכת של קשרים על רצף המסע.

כל אחת מהחוליות מוצבת במרחב גיאוגרפי ובאתרים מוגדרים ומתפרסת על זמן מוגדר בתוך המסע - בין חצי יום ליממה.

כל אחת מחוליות התהליך החינוכי בנויה מסדרה של חוויות. בעקבותיהן באה "יחידת עיבוד", שתכליתה לחדד את המסר ערכי.

מבנה חוליה בשרשרת התהליך החינוכי של המסע

שרשרת התהליך החינוכי על פני רצף המסע

יום ב'	יום ג'	יום ד'	יום ה'	יום ו'	שבת
אני ועצמי	אני והקבוצה	אני והקהילה	אני והעם בארץ	אני והמדינה	אני והיהדות
בטבע	באתרי חברה ומורשת	בירושלים			

המסע הישראלי

חוליות הרצף החינוכי של המסע

המסרים הערכיים של המסע מבוססים על אמירה קצרה, שתפקידה לעורר מחשבה ולגרות את התלמידים בכיוון הרחבה והבהרת הרעיון המקופל באמירה. תוך כדי כך תתברר התייחסות התלמידים לערכים הנובעים ממנה.

החוליה הראשונה - אני ועצמי

המטרה: בחינת זהותו האישית של התלמיד תוך בירור הכוחות הסגוליים הטמונים בו ומגבלותיו, ומתוך כך חיזוק אמונתו של התלמיד בעצמו ובייחודו כפרט.

החוויה: יציאה לטבע ויצירת מסגרת שקטה להקשבה עצמית תוך התמודדות עם אתגרים וקשיים המזומנים בשדה והשתתפות במבחר סדנאות ופעילויות, שיובילו את התלמיד לבירור עולמו וזהותו העצמית.

המסר הערכי: כל אחד יחיד ומיוחד.

החוליה השנייה - אני והקבוצה

המטרה: יצירת מערכת גומלין של שותפות, נתינה, קבלה ומנהיגות בין התלמיד כפרט לסביבתו הקרובה. מתוך כך תעלה הבנה כי כוחה של הקבוצה מעצים את מימוש העצמי של כל אחד ואחד.

החוויה: משימות אתגריות וקבוצתיות בטבע, המחייבות עבודת צוות ושיתוף פעולה.

המסר הערכי: "טובים השניים מן האחד... והחוט המשולש לא במהרה יינתק." [קהלת]

החוליה השלישית - אני והקהילה

המטרה: פיתוח תחושת האחריות כלפי החברה והקהילה; הבנה כי הצלחת תהליכים קהילתיים תלויה באחריות אישית לעשייה חברתית. חסד ונתינה יודגשו כערכים יהודיים וחברתיים.

החוויה: משימת ניווט חברתית באחת מערי הפריפריה תוך קיום פעילות התנדבותית בקהילה.

המסר הערכי: האדם הוא משפיע ומושפע, מקבל ונותן. החסד והנתינה הינם ערכי יסוד במסורת היהודית.

החוליה הרביעית - אני והעם בארץ

המטרה: בירור וחיזוק זיקת עם-ישראל לארץ-ישראל תוך הבנת שורשינו כעם, זכותנו על הארץ ומקומה ברצף ההיסטורי, ומתוך כך היותה בית וגורם מאחד לכל יהודי באשר הוא בעולם.

החוויה: ביקור באתרים מרכזיים ברצף ההיסטורי של עם-ישראל בארץ-ישראל מתקופת התנ"ך, בית שני, משנה ותלמוד וראשית הציונות.

המסר הערכי: "עם שאינו מכבד את עברו - ההווה שלו דל ועתידו לוט בערפל."

[יגאל אלון]

המסע הישראלי

"מסע ישראלי מבראשית" במערכת החינוך

"מסע ישראלי" יסייע למערכת החינוך לממש חלק ניכר ממטרותיה. בתוך כך יש לציין כמה מטרות:

- מטרה 1:** לחנך אדם אוהב אדם, אוהב עמו ואוהב ארצו... אזרח נאמן למדינת ישראל, המכבד את מורשתו ואת זהותו התרבותית.
- מטרה 2:** ללמד את תולדות ארץ-ישראל ומדינת ישראל.
- מטרה 3:** ללמד את תורת ישראל, תולדות העם היהודי, מורשת ישראל והמסורת היהודית.
- מטרה 4:** לפתח את אישיות הנערים והנערות, יצירתיותם וכישרונותיהם השונים, למיצוי מלוא יכולתם כבני-אדם החיים חיי איכות ומשמעות.
- מטרה 5:** לחזק את כוח השיפוט והביקורת, לטפח מחשבה עצמית ויוזמה.
- מטרה 6:** לאפשר לכל הנערים והנערות להתפתח על-פי דרכם.
- מטרה 7:** לטפח מעורבות בחיי החברה הישראלית, נכונות לקבל תפקיד ולמלאו מתוך מסירות ואחריות, רצון לעזרה הדדית, תרומה לקהילה והתנדבות.
- מטרה 8:** לפתח יחס של כבוד ואחריות לסביבה הטבעית, זיקה לארץ, לנופיה, לחי ולצומח שבה.

"מסע ישראלי מבראשית" ברצף הפעולה החינוכית של בית-הספר

"מסע ישראלי מבראשית" יתחבר לליבה החינוכית-ערכית של בית-הספר, לתוכנית של"ח וידיעת הארץ המתקיימת בכיתות ט"ו, לנלמד במקצועות גיאוגרפיה, היסטוריה ותנ"ך בחטיבת הביניים ובכיתות י' וי"א ולמערך החינוך החברתי של בית-הספר.

המסע הישראלי

החוליה החמישית - אני והמדינה

המטרה: חיזוק ההבנה כי מימוש המעשי של הקשר בין עם-ישראל לארץ-ישראל בא לידי ביטוי בקיומה של מדינת ישראל. מתוך הבנה זו תתחזק תחושת האחריות הפעילה של התלמיד ביחס לתהליכים משמעותיים המתרחשים במדינת ישראל כיום.

החוויה: סיור באתרי מורשת קרב ואתרי לאום.

המסר הערכי: מדינת ישראל היא מדינת היחידה של העם היהודי.

החוליה השישית - אני והיהדות

המטרה: הבנת משמעותה של היהדות בהעמקה; חיבורו הממשי של התלמיד ליהדותו; הבנתו את משמעות היותו חוליה ברצף הדורות ותפקידו ביחס לעתיד.

החוויה: שבת בירושלים כרקע לעיסוק ברעיונות היסוד המהווים עוגן בהווי החיים היהודי. שימוש בתנ"ך ודיון ברעיונות יהודיים, לאורך כל המסע.

המסר הערכי: היהדות מגלמת את עולמו הרוחני של עם-ישראל: הדת, המוסר, המסורת, הרעיונות הייחודיים והיסודות התרבותיים.

המסע הישראלי

המרחב שבו יתקיים המסע

הפעילות תהיה מודולרית, בהתאם למיקום בית-הספר כדלהלן:

- בתי-ספר מדרום הארץ יצאו לצפון ומרכז הארץ.
- בתי-ספר מצפון הארץ יצאו לדרום ומרכז הארץ.
- בתי-ספר ממרכז הארץ יבחרו באחת החלופות הנ"ל.
- בכל המודולות המסע יגיע בסוף השבוע לירושלים.

גבולו הדרומי של המסע הוא מכתש רמון.

כאמור, מחציתו הראשונה של המסע תתקיים באזור המרוחק מביתו של התלמיד, ומחציתו השנייה בשפלה, בהרי ירושלים ובירושלים.

אופי המסע

- שעות האור ינוצלו לחוויות ולעיבודן בעזרת "יחידות מדריך", סדנאות ורפלקסיה.
- הפעילות תהיה אינטנסיבית: כ-16 שעות פעילות מתוכננת ביממה.
- במסע תשולבנה פעילויות לא שגרתיות.
- חלק מהפעילות יתקיים בתנאי שדה. סוף השבוע יתקיים בתנאי אכסניה.
- נסיעות ארוכות יתקיימו בשעות החשכה.
- תלמידים, מש"צים ומנהיגות צעירה ישולבו בהכנת הפעילות, בביצועה ובסיכומה.
- בכל אזור תתקיים התייחסות לפרק מתולדות העם היהודי בארץ, לפרק במפעל הציוני ולסוגיה אקטואלית בעלת השלכות לעתיד מדינת ישראל.

דמות המסע

- המסע בנוי כהליך דינמי בלתי שגורתי, שנע בו זמנית על פני שלושה צירים:
 - ציר המעגלים הנפתחים – מהמעגל האישי למעגל החברתי ולמעגל הלאומי.
 - ציר עם ישראל בארץ ישראל.
 - ציר מהטבע לאדם.
- לאור זאת מעוצב הפרופיל הכללי של המסע והפרופיל של כל אחד מימי המסע.

עקרונות התוכנית הביצועית

הרעיון המרכזי

המסע אמור לחולל חוויה בעלת עוצמה שתחבר את התלמידים לעצמם, למעגלי חברה וקהילה מגוונים, לתבנית נוף מולדתם, לשורשיהם העמוקים בעם ובארץ, לחיזוק זהותם האישית, היהודית והציונית ולמחויבותם כאזרחים עתידיים במדינת ישראל – הבית הלאומי של עם-ישראל; זאת מתוך כוונה מוצהרת "לנער את הנוער" ולזמן לו חוויות מגוונות ברצף אינטנסיבי ביותר, תוך התייחסות מקבילה להיבטים רגשיים, אינטלקטואליים וערכיים.

כדי לאפשר לתלמיד להתחבר לעצמו ולקבוצה, המסע יתקיים ביומיים הראשונים במרחב פתוח נטול הסחות-דעת ככל האפשר, וישולבו בו אתגרים אישיים וקבוצתיים מגוונים.

על מנת לחזק את היכרות התלמידים עם נוף מולדתם, "מסע ישראלי מבראשית" יוביל את התלמיד באופן שיטתי לאורך הארץ, תוך הדגשת האזורים הרחוקים והבלתי מוכרים יחסית.

להמחשת השורשים העמוקים של העם היהודי בארצו, "מסע ישראלי מבראשית" יוביל את התלמידים על-פני רצף המאורעות ההיסטוריים לפי סדר התרחשותם בארץ-ישראל תוך עיסוק בזיקה שבין עם-ישראל לארץ-ישראל: נדודי ישראל במדבר, התנחלות השבטים בהר, הריבונות בירושלים, המרידות ברומא והחורבן ביהודה, תקופת המשנה והתלמוד בגליל והמפעל הציוני בכל אזורי הארץ.

ליצירת רצף עבר-הווה-עתיד בתודעת התלמידים, "מסע ישראלי מבראשית" יפגיש אותם עם סוגיות אקטואליות מעוגנות בעבר ובעלות השלכות עתידיות מתחומי החברה, הסביבה והלאום.

כדי להמחיש את האחריות האישית של כל תלמיד לנעשה, החוויה תתבסס על משימות שהתלמידים יקבלו על עצמם לקראת היציאה. במהלך המסע יממשו התלמידים את משימותיהם תוך קבלת אחריות גם ביחס לעתיד, לאחר חזרתם הביתה.

המסע הישראלי

הפרופיל הכללי של המסע

ככלל, המסע נפתח עם שחר בטקס באתר בעל משמעות היסטורית, תנ"כית או ציונית נוכח נוף מרשים. בהכרח יהיו התארגנות ונסיעה בשעות הלילה אל מקום פתיחת המסע. המטרה היא לפתוח את המסע באופן לא שגרתי, ובכך לשדר מהרגע הראשון את כיוון העבודה החדשני.

היומיים הראשונים של המסע מתקיימים באזור שבו הנוף הנו מרכיב דומיננטי ומעטות בו הסחות-הדעת. כך יכול התלמיד להפנות את תשומת לבו לעצמו ולמעגל החברתי הקרוב אליו: קבוצתו-כיתתו. בשלב זה ישולבו אלמנטים משני סוגים: אתגרים אישיים וקבוצתיים כחומר גלם לתהליכי רפלקסיה אישיים וקבוצתיים, והתרשמות רוגעת מנופי הארץ – לחיזוק חיבת הארץ.

היומיים הבאים מגלמים את המעבר מהמעגל האישי והקבוצתי למעגלים חברתיים רחבים יותר ולמעגל הלאומי. בשלב זה המיקוד מופנה לאתרים ומרחבים בעלי משמעות להפנמת הקשר בין עם-ישראל לארץ-ישראל, להארת סוגיות חשובות במפעל הציוני ומדינת ישראל ולבירור עמדות אישיות וקבוצתיות ביחס לכל אלה. עד שלב זה מתנהל המסע בתנאי שדה לחיזוק האתגר האישי והקבוצתי: הלינה בשקי שינה ואוהלים, הכלכלה על בסיס בישול עצמי – בהתאם לעונות השנה ומשתנים נוספים.

היומיים האחרונים של המסע – שישי ושבת – יתקיימו בירושלים ויתמקדו במעגל הלאומי. בשלב ראשון תוצג ירושלים כבירת ישראל על רצף הדורות ועל ציר עבר-הווה-עתיד. בשלב השני ייפתחו סביב הקונטקסט הירושלמי מעגלי תוכן נוספים, שתכליתם עיסוק בזהות היהודית ומקומה של השבת ביהדות. טקס הסיום יתקיים במוצאי שבת באתר לאומי מרשים ורב משמעות בירושלים.

יום ו'-שבת	ימים ד'-ה'	ימים ב'-ג'
לינת שטח ובישול עצמי (ככלל) לינה וכלכלה באכסניה		
המעגל האישי והקבוצתי בטבע המעגל החברתי-לאומי בישראל המעגל הלאומי בירושלים		
באזור המרוחק מביתו של התלמיד במרכז הארץ		
בטבע	באתרי חברה ומורשת	בירושלים

טקס פתיחה

טקס סיום

המסע הישראלי

בחירת תאי השטח והאתרים שישולבו במסלול המסע לאור פרופיל המסע

תאי השטח והאתרים שישולבו במסלול המסע ייבחרו לאור הגדרות פרופיל המסע, על-פי הפירוט שלהלן.

ביומיים הראשונים המסע ינוע בטבע ברציפות. כך ניתן יהיה למקד את התלמיד במעגל האישי והקבוצתי, על רקע מגוון נופים מרשימים והתרשמות מהם.

שני קריטריונים יכתיבו את מסלול המסע בימים אלו:

- הצבת מגוון אתגרים על רצף המסלול – כדי שיזינו את התהליך החינוכי במעגל האישי והקבוצתי.
- מיעוט אתרים בעלי משמעות קריטית – כדי לא להסיח את הדעת מהמעגל האישי והקבוצתי. עם זאת, מתוך רצון ליצור חוליות מקשרות בין מעגלי התוכן, תהיה בכל מעגל אישי התייחסות מסוימת לאתר או מקום המייצגים משהו מן המעגל הלאומי העתידי להופיע במסע:
- בגליל: אתר המייצג את ימי המשנה והתלמוד (כגון בית-כנסת עתיק).
- בכרמל: ימי העת החדשה (לדוגמא: מעשה אליהו בקרן הכרמל-מוחרקה).
- בנגב: נדודי עם-ישראל במדבר.

ביום השלישי המסע ימשיך להתנהל באותו אזור כדי להוסיף היכרות עם תופעות אנושיות אופייניות. בשלב זה יעבור המסע מהמעגל הקבוצתי למעגל החברתי-לאומי. לפיכך הוא יכלול שלושה חלקים:

- פעילות באתר תנ"כי.
- פעילות באתר מתחום ההתיישבות והציונות.
- כחצי יום בעיר פריפריה, כולל פעילות התנדבותית הנוגעת בחברה בישראל.
- בסוף היום השלישי, בשעות החשכה, המסע ינוע לאתר הלינה במרכז הארץ.

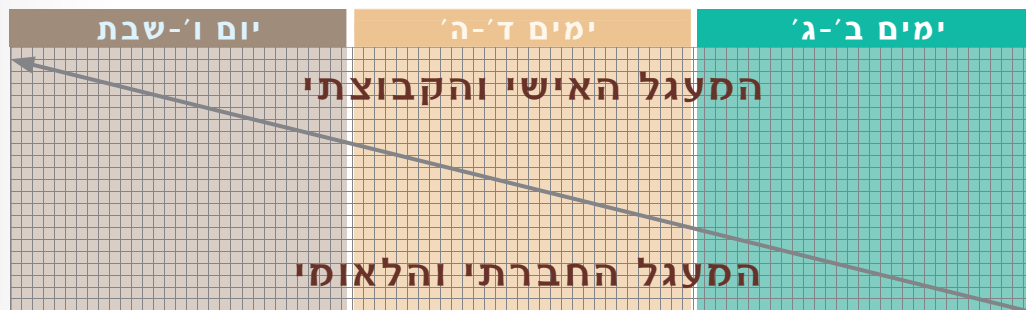

התהליך החינוכי לאורך המסע

התהליך החינוכי של המסע בנוי כתהליך דינמי הנע על-פני המעגלים השונים.

- ביומיים הראשונים מכוונים כל מפגשי העיבוד ורוב הפעילויות למעגל האישי והקבוצתי.
- יחד עם זאת ישולבו בימים אלה פעילויות גם במעגלי החברה והלאום.
- בימים הבאים רוב הפעילויות מכוונות למעגלי החברה והלאום, אך הדגש במפגשי העיבוד יינתן ליחס האישי של כל תלמיד כלפי חוויות המסע שלו. כך משולב המעגל האישי במעגלים הרחבים יותר לאורך כל המסע.

התהליך החינוכי לאורך המסע

פרופיל יום במסע

למימוש מטרות המסע ימוזגו בו שתי מתודות חינוכיות ותיקות: הסיור לידיעת הארץ והסמינר החברתי-ערכי. **מתודת ידיעת הארץ** תוביל את המסע לחבלי ארץ ואתריה, תפגיש את התלמיד עם תבנית נוף מולדתו ותספק כר נרחב לחוויות אישיות מגוונות והתרחשויות חברתיות נמרצות. **מתודת הסמינר החברתי-ערכי** תיצוק בתהליך החינוכי את השאלות, שיובילו את התלמיד להתבוננות פנימית לתוך עצמו וממנו החוצה למעגלים חברתיים ולאומיים. אלה ירכיבו את שלד המסע ואת הרפלקסיה, אשר תהפוך את חוויות המסע למשמעותיות בבניית אישיותו וזהותו של התלמיד ובחיזוק קשריו לחברה, לעם ולארץ. מיזוג המתודות בא לידי ביטוי בפרופיל של יום במסע, בשילוב חוויות, עיבודן ורפלקסיה אודותיהן. פרופיל יום במסע מהווה מסגרת לתכנון עקרוני, היוצר מקום בסיסי לכל חלקי התהליך החינוכי. עם זאת ייתכן שבמהלך המסע תיווצרנה הזדמנויות בלתי-צפויות, שאותן יבחר מדריך המסע לנצל לקידום התהליך החינוכי על-פי שיקול דעתו המקצועי.

המסע הישראלי

ביום הרביעי המסע יתקיים במרכז הארץ ויתמקד בנושאים מן המעגל הלאומי ששיאם בירושלים:

- כחצי יום בנושא התנחלות עם-ישראל בארץ-ישראל.
- חצי יום בנושא מורשת קרב באזור "הדרך אל העיר", כולל טקס בבית-הקברות של חטיבת הראל בקריית ענבים. בסוף היום יגיע המסע לירושלים.

ביומיים האחרונים, שישי ושבת, יתקיים המסע בירושלים באופן הבא:

- ביום שישי יתקיים סיור בירושלים בנושא "ירושלים בירת ישראל: עבר-הווה-עתיד", והאתרים שבמוקד הסיור ייבחרו בהתאם לנושא זה. לאחר הסיור ייערכו התלמידים לקבלת השבת. חוויית התפילה בכותל המערבי תהווה נושא לחלק מדיוני השבת.
- ביום השבת הנושא העיקרי הוא השבת כמרכיב בתרבות היהודית. בהתאם יתקיים סיור בנושא "ירושלים של שבת" באחת משכונות העיר.

המסע הישראלי

פעילויות מיוחדות

המסע ימשך שבוע ימים, ולכן יש צורך לשלב במהלכו פעילויות מיוחדות שיגונו ויעצימו את חוויות המסע – זאת על מנת לשמר ולהגביר את העניין וההנאה של התלמידים במסע לכל אורכו.

פעילות מיוחדת תהיה כזו שבה ייעשה שימוש בכלים, אמצעים או שירותים שיסופקו על-ידי גורם חיצוני (מעבר לשירותי הסעה, כלכלה, לינה ועזרים לטקסים). קיומה של פעילות מיוחדת מותנה במספר גורמים:

- א. מינון נמוך של פעילויות לכל יום מסע (לא יותר מפעילות אחת ליום).
- ב. הפעילות תתרום למסע תרומה משמעותית בתחום החוויה או התוכן (דוגמאות: משחק מעפילים בעתלית/ ניצנים מסע אופניים בין תחנות לימודיות כשנדרש להתגבר על מרחקים גדולים בשטח מישורי).
- ג. הפעילות לא תגרום לביטול זמן בהמתנה למימושה (דוגמא: "סנפלינג" במתכונת הנהוגה בדרך-כלל).
- ד. עלות הפעילות תהיה נמוכה וסבירה (עשרות שקלים בודדות לתלמיד).

המסע הישראלי

תרשים פרופיל יום במסע

המתודות והעזרים שישולבו במסע

- שימוש בתנ"ך, במפה וב"סרגל הזמן".
- קטעי הליכה שמשכם ישתנה בין מספר שעות ליום מלא, במסלולים רבי-רושם, כולל תצפיות נוף.
- לפחות שני מפגשים עם אנשי צדדת מתחומי מורשת קרב, עלייה, חברה, התיישבות ומנהיגות ציבורית חברתית.
- פעילות בסגנון "מחפשים את המטמון" וכתבי חידה.
- פעילות "חקר וגילוי" במסגרת משימות קבוצתיות.
- לפחות פעולה אחת לשיפור הסביבה, לטובת החברה או לטיפול אתר לאום.
- שיחות ודינאים.
- פעילויות יצירה.
- טקסים, פעילויות חברתיות ויישום מיומנויות הטיול על-פי המפורט להלן:

טקסים

- טקס פתיחה, שיערך עם שחר באתר רב-רושם וטעון משמעות לעם-ישראל בראיית עבר-הווה-עתיד.
- טקס "במותם ציון לנו את החיים", אשר ייערך באתר מורשת קרב.
- טקס סיום ייערך באתר לאום בירושלים. תלמידי כיתה י' יקבלו תעודת זהות.

פעילויות חברתיות

בין הפעילויות החברתיות שישולבו במסע: בישול עצמי בחלק מהימים, ערב שירה בציבור, "ערבי נושא", טיול לילי, התייחסות למכתבי הורים, פעילות תיעוד ומשחקי חברה.

יישום מיומנויות טיול

התלמידים יישמו מיומנויות טיול: שהייה ותנועה בשדה, הקמת מאהל, בישול עצמי, תצפיות וקטעי ניווט על-פי רמת בית-הספר.

המסע הישראלי

במרכז הארץ

חוויה	נושא
התרשמות מעוצמת הנוף ההררי ומסדר המערכת הטבעית בהר	ההר המרכזי של ארץ-ישראל
קשיי הקיום בהר (טיפוס)	קשיי הקיום בהר
לימוד ודין בנושא, ביקור משמעותי	התנחלות שבטי ישראל בהר, החקלאות ההררית והשפעתה על חגי ישראל, משמעות פרק ההתנחלות בתולדות ארץ-ישראל והשפעתה על לוח השנה היהודי
ביקור באתר מהמרד הגדול או ממרד בר-כוכבא	מרד וחורבן יהודה
ביקור באתר קרבות	"במותם ציוו לנו את החיים"

הבהרה: ההתרשמות מסדר המערכת הטבעית ומקשיי הקיום בהר חיונית להבנת מפעל ההתיישבות של אבותינו בהר, שאפשרה את אחיזתנו כעם בארץ בעת העתיקה.

בצפון הארץ

חוויה	נושא
התרשמות ממגוון נופים בצפון הארץ	נופי הצפון
לימוד ודין בנושא, ביקור משמעותי בבית-כנסת קדום, עיון בתלמוד בהקשר לתופעה בולטת בשטח	העידן הגלילי של עם-ישראל בארץ בימי המשנה והתלמוד
ביקור משמעותי באתר התיישבות ציונית בצפון הארץ	המפעל הציוני בצפון הארץ
התרשמות מסוגיה סביבתית חשובה ודין אודותיה	שמירת טבע וסביבה במדינת ישראל

דוגמאות לתכנים עיקריים וחוויות באזורי הארץ השונים

בדרום הארץ

חוויה	נושא
התרשמות מיפי הנוף המדברי ומעוצמת השממה	המדבר
קשיי הקיום במדבר (אקלים)	קשיי הקיום במדבר
לימוד ודין בנושא	הנדודים במדבר ומעמד הר סיני-משמעות הפרק המדברי בתולדות עם-ישראל
ביקור באתר התיישבות ציונית בנגב	המפעל הציוני בחבלי מדבר
ביקור בעיר פיתוח ומפגש עם איש עֵדוּת	עלייה וקליטת עלייה בישראל

הבהרה: ההתרשמות מעוצמת השממה המדברית ומקשיי הקיום במדבר חיונית להפנמת משמעות נדודי עם-ישראל במדבר, מעמד מתן תורה וגיבושנו כעם.

המסע הישראלי

בירושלים

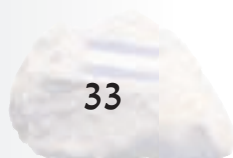
נושא	חוויה
ירושלים - בירת ישראל בעבר ובהווה	ביקור בעיר דוד, ביקור במוזיאון מגדל דוד, "משחק סוף הדרך" ברחביה, ביקור ותצפית על מוסדות הלאום בגבעת רם
ירושלים של מעלה	סיור בכותל, סיור ברובע היהודי, דיון אודות מעמדה ומשמעותה של ירושלים לעם-ישראל ברצף הדורות
יהדות	תפילה בכותל המערבי, פרשת השבוע, משמעות השבת

ארגון המסע על-פי תחומי אחריות

מרכיבי פעולת ההכנה והסיכום של המסע על-פי שלבים, ובעלי האחריות לשלבים אלה:

המועד	הפעולה	באחריות
שנה עד חצי שנה לפני המסע	הצגת תוכנית המסע בפני הנהלת בית-הספר	מנהלת המסע
	הסכמת הנהלת בית-הספר לקיום התוכנית בשלמותה	הנהלת ביה"ס
	מינוי בעל תפקיד בכיר בבית-הספר כמנהל המסע	מנהל המסע ומנהלת המסע
כשלושה חודשים לפני המסע	קביעת מועד המסע וגיבוש התוכנית המפורטת של המסע	מנהל המסע ומנהלת המסע
	תיאום הזמנת שירותים על-פי תוכנית המסע	מנהלת המסע
	הכשרת מנהל המסע	מנהלת המסע
כחודשיים לפני המסע	הסברה בקרב סגל השכבה - מחנכים/ות ומורים/ות מקצועיים. חלוקת תפקידים בקרב סגל המורים של השכבה.	מנהל המסע
	מינוי מרכז המסע	מנהלת המסע
	הכשרת מחנכים/ות ובעלי תפקידים של בית-הספר למסע	מנהל המסע
כחודשיים לפני המסע	שיווק, פרסום ויחסי-ציבור להורים	מנהל המסע
	איתור הורים מתאימים כ"אנשי עדות"	מנהל המסע
	מינוי מדריכי המסע ושיבוץ כל מדריך לכיתתו	מנהל המסע ומנהלת המסע
	מפגש תיאום בין מדריכי המסע למחנכים/ות	מנהל המסע ומרכז המסע
	הצגת תוכנית המסע ותיאום ציפיות עם התלמידים בכיתות	מדריכי המסע ומחנכים/ות
	חלוקת משימות אישיות וקבוצתיות לקראת המסע	מחנכים/ות
	גיבוש חוזה משותף למורים ולתלמידים לקראת המסע	מחנכים/ות
חודש לפני המסע	הרחבת בסיס הידע של התלמידים לקראת המסע	מורים מקצועיים
	בקרה על הכנת המשימות האישיות והקבוצתיות לקראת המסע	מחנכים/ות
	ערב הורים-מורים-מדריכים-תלמידים	מנהל המסע
שבועיים לאחר המסע	תדריך ארגוני לתלמידים	מדריכי המסע
	ליבון סוגיות חברתיות שעלו בשטח	מחנכים/ות
	סיכום כולל של המסע בפרספקטיבה כוללת	מדריכי המסע
	ערב הורים-מורים-מדריכים-תלמידים	מנהל המסע

המסע הישראלי

תפקידים, תתבצע הכשרה למחנכים/ות ולבעלי תפקידים. ההכשרה תתבצע בבית-הספר. היקף ההכשרה, מתכונתה ותכניה הם באחריות מנהלת המסע. הכשרת רכזי המסע ומדריכי המסע תתקיים בתהליך נפרד. היקף הכשרות אלה, מתכונתן ותכניהן – באחריות מנהלת המסע.

תיאום בין המחנכים/ות לבין מדריכי המסע

כחודשיים לפני המסע ימונו מדריכי המסע על-ידי מנהלת המסע. מיד לאחר מכן ישובץ כל מדריך מסע בכיתה מסוימת. השיבוץ ייעשה בעצה אחת בין מנהל המסע לרכז המסע, כדי ליצור התאמה טובה ככל האפשר בין מדריך המסע לבין מחנך/ת הכיתה. מדריכי המסע יפגשו את המחנכים/ות של כיתותיהם ויקיימו בירור, תיאום ציפיות וחלוקת עבודה על-פי שיקול דעתם. עניין זה הוא בעל חשיבות עליונה לצורך העברת מסר אחיד ומתואם מבעלי התפקידים המובילים את המסע.

הכנת התלמידים למסע

הכנת התלמידים למסע תחל מיד לאחר מפגש התיאום בין מדריכי המסע למחנכים/ות. בשלב ראשון תוצג תוכנית המסע תוך הדגשת חלקם של התלמידים בהצלחתה. בהמשך ההכנה יחולקו לתלמידים משימות אישיות וקבוצתיות. בסופו של דבר, לכל תלמיד – תפקיד. במסגרת המשימות הקבוצתיות ירכזו תלמידים מובילים קבוצות משימה, על מנת לחזק את מנהיגות התלמידים בבית-הספר. כחלק מהכנת התלמידים יגובש בין התלמידים לבין המורים והמדריכים חוזה, שעל פיו יתנהל המסע.

הארגון בשלב ההכנה למסע

בשלב ההכנה

באופן כללי, רוב מרכיבי הארגון בשלב ההכנה יוטלו על בית-הספר. מנהלת המסע ונציגיה – מרכז המסע ומדריכי המסע – ישולבו בהיבטים מסוימים ומוגדרים.

גיבוש תוכנית המסע

המתווה הכללי של התוכנית מתגבש במנהלת מסע ישראלית בהתאם למטרות המסע ועל בסיס הניסיון המצטבר מביצוע המסעות. מתווה זה יוצג בפני מנהלת בית-הספר, ועל פיו יוסכם שיתוף הפעולה בין בית-הספר למנהלת המסע. בשלב זה ימונה מנהל המסע על-ידי מנהלת בית-הספר ומטעמה.

לאחר מינוי מנהל המסע מטעם בית-הספר, תתקיים פגישת תיאום בינו לבין נציג המנהלה. במסגרת זו יציג מנהל המסע בשם בית-הספר נושאים ופעילויות שמבחינתו רצוי לשלב במסע ויעדכן את נציג המנהלה באשר לאזורים ולאתרים שבהם טיילו התלמידים בשנים הקודמות.

רצוי שבפגישה זו ייקחו חלק בעלי תפקידים מרכזיים בשכבה, במיוחד אלה העתידים להיות שותפים לביצוע המסע.

על בסיס נתונים אלה תעבד המנהלה תוכנית מפורטת, וזו תוגש לדיון מסכם עם מנהל המסע. תוצר דיון זה יהווה בסיס מוסכם לביצוע התוכנית. תהליך זה אמור להסתיים כחצי שנה לפני המסע.

ההיערכות הלוגיסטית למסע

הנגזרות הלוגיסטיות מתוכנית המסע – הזמנת מקומות לינה, כלכלה, תחבורה וכניסה לאתרים – מוטלות על מנהלת המסע.

התיאום הביטחוני של המסע מוטל על בית-הספר. מילוי טופס הבקשה לתיאום ביטחוני ייעשה מול ראש תחום חינוך והדרכה במנהלת המסע. בית-הספר יעשה מאמץ לגייס חובשים ומלווים עם כלי-נשק בקרב ההורים בהתאם להנחיות משרד החינוך. מנהלת המסע תשלים כנדרש בהתאם לצורך.

הכשרת סגל המסע

כשלושה חודשים לפני ביצוע המסע תתקיים הכשרה למנהל המסע, במסגרת הכשרה מרוכזת למנהלי מסעות המיועדים לפעולה בעונה הקרובה. לקראת מסעות הסתיו תתקיים ההכשרה בחודש מאי של שנה"ל הקודמת; לקראת מסעות האביב תתקיים ההכשרה בחודש דצמבר. ההכשרה תתבצע במסגרת דו-מחוזית במרכז הדרכה של מנהל חברה ונוער. היקף ההכשרה, מתכונתה ותכניה הם באחריות מנהלת המסע.

לאחר שמנהל המסע יבהיר את עקרונות המסע והמורים מסגל השכבה ייטלו על עצמם

הארגון בשלב המסע בשטח

באופן כללי האחריות על הארגון בשלב המסע בשטח מוטלת על מנהלת המסע באמצעות רכז המסע. אחריות זו כוללת את כל מה שמתואם מראש על-פי תוכנית המסע ואת כל המתבקש כתוצאה מהתרחשויות בלתי צפויות תוך כדי המסע (מזג-האוויר וכד').

בעלי תפקידים במסע

- **מנהל המסע:** בעל תפקיד מרכזי בבית-הספר, שימונה על-ידי הנהלת בית-הספר. תפקידיו במהלך המסע בשטח יהיו: להיות שותף למרכז המסע בכל ההכרעות המתבקשות במהלך המסע בשטח; לתאם את פעולתם של המחנכים/ות ולעדכןם בשינויים; לוודא את קיום חוזה המסע; לרתום את המסע לתהליך המתמשך בבית-הספר.
- **רכז המסע:** נציג מנהלת המסע. תפקידיו: אחראי על קיום תוכנית המסע בשטח בתחומי החינוך והארגון; אחראי על ביצוע שינויים בעצה אחת עם מנהל המסע בהתאם להתפתחויות בלתי צפויות; לרכז את מדריכי המסע.
- **מדריך המסע:** יוביל כיתה במסע בשטח, ידריך בתחום ידיעת הארץ וינחה את קבוצות הדיון.
- **מחנך/ת הכיתה:** יהיה שותף/ה בניהול הכיתה במסע בשטח, ינחה קבוצת דיון בכפוף לתנאים במבוא.
- **מנהיגות צעירה:** תלמידים מובילים, שייקחו על עצמם ריכוז קבוצת משימה, יהיו אחראים לקיים את משימתם.
- **תלמידים בעלי תפקידים:** תלמידים שייקחו על עצמם תפקידים יבצעו את תפקידם.
- **הורים:** הורים שייקחו על עצמם תפקידים כאנשי עדות או כמלווים יבצעו את תפקידם.

מסגרות הפעולה במסע

- המסע בשטח יתנהל במסגרות פעולה שונות, שלכל אחת מהן תפקיד מוגדר במסגרת המסע. להלן פירוט מסגרות אלה מהגדולה לקטנה:
- **מסגרת השכבה:** המסגרת הכוללת של המסע. ככלל, השכבה תיפגש בטקסים המרכזיים של המסע, בביקור באתרים מרכזיים, כגון הכותל המערבי ואתרי הלינה, ובפעילויות חברתיות שכבתיות.
 - **טור:** אם המסע ינוע ביותר משלושה אוטובוסים, הוא יתפצל לשני טורים. כל טור ינוע עצמאית במהלך היום, בנפרד ככל האפשר מטורים אחרים. לכל טור ימונה מדריך מסע בכיר.
 - **הכיתה האורגנית:** הכיתה היא מסגרת הפעולה הבסיסית במסע. תלמידי כיתה אחת ינועו יחד לכל אורך המסע. במסגרת זו יתקיים התהליך החינוכי של המסע. כל כיתה תלווה על-ידי מחנך/ת ותתנהל באחריות מדריך המסע.
 - **קבוצת דיון:** כיתה המונה פחות מ-25 תלמידים או מחצית כיתה אורגנית. במסגרת זו

המסע הישראלי

כחודש לפני המסע יעסקו מורי המקצועות תנ"ך, היסטוריה, גיאוגרפיה, ספרות ואזרחות בהכנת התלמידים למסע בתחומיהם, כדלהלן:

- במסגרת הוראת התנ"ך: הדגשת מעמדו של התנ"ך כתשתית התרבותית והרוחנית של עם-ישראל - מקור השפה העברית, ספר תולדות העם בארץ, "אלבום התמונות המשפחתי" של העם, ספר ההגות והפילוסופיה של העם וכן מאגר הרעיונות וערכי היסוד שלו.
- במסגרת הוראת ההיסטוריה: סקירת סרגל הזמן ההיסטורי המלווה את המסע, רצף תולדות העם בארץ-ישראל ופרקי ציונות בעת החדשה על-פי תוכנית המסע.
- במסגרת הוראת הגיאוגרפיה: חבלי ארץ-ישראל הרלוונטים למסע ומאפייניהם.
- במסגרת הוראת הספרות: סיפורת ושירה הקשורות לחבלי ארץ ואתרים שיעמדו במוקד המסע.
- במסגרת הוראת האזרחות: החברה הישראלית.

כשבועיים לפני המסע יקיימו המחנכים/ות בקרה על הכנות התלמידים לקראת המסע, על-פי המשימות שהתגבשו. כשבוע לפני המסע יקיימו מדריכי המסע תדריך ארגוני בכיתות. התדריך יתמקד בהתארגנות אישית של התלמידים, ציוד נדרש וכיו"ב.

שילוב ההורים במסע

מסע ישראלי מזמן שיתוף פעולה בין ההורים לבית-הספר: קירוב מעגל החינוך הבית-ספרי למעגל החינוך ההורי, חשיפת הפעילות החינוכית של בית-הספר בפני ההורים והזדמנות לשיתוף פעולה בפעילות החינוכית בין ההורים לבית-הספר. מנהל המסע יעדכן את ההורים בכתב אודות תוכנית המסע כחודשיים לפני היציאה לשטח, במקביל לתהליך שיתקיים בקרב התלמידים. בתוך כך ינסה מנהל המסע לאתר הורים שיכולים לשמש כ"אנשי עדות" במסע בתוקף עשייתם וניסיון החיים שלהם, וכמו כן הורים שמוכנים להתלוות למסע כמלווים נושאי נשק, חובשים וכד'. כשבועיים לפני המסע יארגן מנהל המסע ערב הורים-תלמידים-מורים-מדריכים, שתכליתו לערב את ההורים ולהפוך אותם לחלק מהתהליך החינוכי של המסע.

יתקיימו תהליכי עיבוד חוויות המסע במעגלים השונים: האישי, הקבוצתי והלאומי. הפעילות במסגרת זו היא קריטית למימוש מטרות המסע. קבוצת הדיון תונחה על-ידי מדריך המסע או מחנך/ת שהומלץ/ה על-ידי הנהלת בית-הספר, מקובל/ת על מנהלת המסע, עבר/ה הכשרה מתאימה ומשתתף/ת בכל המסע בשטח.

התנהלות המסע

המסע ייצא מבית-הספר במסגרת שכבתית, ינוע לאתר טקס הפתיחה ויקיים את טקס הפתיחה במסגרת שכבתית.

לאחר טקס הפתיחה, כל טור ינוע באופן עצמאי לתחילת מסלול ההליכה, ולכל טור יהיה מסלול הליכה שונה, ובכל מסלול תנוע כל כיתה בנפרד.

ביומיים הראשונים של המסע תהיה שהייה רצופה בשטח. אתר הלינה נמצא על ציר ההליכה, כך שאין צורך בהצמדת האוטובוסים לחלק זה של המסע.

הגעה לאתר הלינה תהיה כשעה וחצי לפני חשכה, כדי לאפשר לתלמידים להתארגן וליצור היכרות רגועה עם המקום. לפני החשכה יתקיים מסדר להנפת דגל המדינה במחנה.

ביומיים הראשונים הכלכלה תתבסס על בישול עצמי. עם ההגעה תחלנה הקבוצות האחריות על הבישול בעבודתן.

לאחר ארוחת הערב יתקיים מפגש בקבוצת דיון, לסיכום חוויות היום. בהמשך לכך תתקיים פעולה חברתית במסגרת הכיתה או השכבה, על-פי תוכנית המסע.

לקראת חצות יוכרז על "כיבוי אורות" בהתאם לחוזה המסע. חשוב להקפיד שהתלמידים יעמדו בכך, שכן המסע ארוך ואינטנסיבי, ולכן מנוחת התלמידים חיונית להצלחת המסע.

"כיבוי האורות" יתלווה בפעילות "לילה טוב" באחריות קבוצת תלמידים.

ההשכמה תתבצע לקראת זריחה, באחריות קבוצת תלמידים שהכינו מראש פעילות "בוקר טוב". היום יפתח בזריחה בפעילות "בית קפה", שבמסגרתה יחולקו התלמידים לקבוצות ויעסקו בלימוד קצר של כחצי שעה הנוגע בתכני המעגל השייך לאותו יום. לאחר ארוחת בוקר ייצא כל טור לדרכו על-פי תוכנית המסע.

קריטריונים לתכנון מסלול מסע ישראלי

מהלך המסע הוא דינמי מבחינת המיקוד שלו: בחלק הראשון הוא ממוקד במעגל האישי והקבוצתי, ובהמשך המיקוד עובר למעגלי החברה והלאום. בהתאם להשתנות מיקוד התוכן של המסע, משתנים הקריטריונים לבחירת תוואי השטח, המסלול והאתרים המשולבים במסע, כך שאלה יאפשרו לממש את מטרות המסע בשלבי השונים.

הקריטריונים ליומיים הראשונים של המסע

על אתר טקס הפתיחה להתאים לקריטריונים הבאים:

- משקיף על מרחב רב-רושם.
- מאפשר קישור לנושא מרכזי במסע ישראלי.
- נמצא קרוב ככל האפשר לנקודת תחילת המסע (עד שעה נסיעה).
- מאפשר בטיחות ונוחות לכל המשתתפים במסע.

קריטריונים למרחב שבו יתקיים המסע ביומיים הראשונים:

- מרחב פתוח שבו מיעוט תופעות אורבניות.

קריטריונים למסלול המסע ביומיים הראשונים:

- מסלול רצוף ככל האפשר מרגע הירידה מהאוטובוס בבוקר היום הראשון עד לחניון הלילה, ומחניון הלילה עד סוף היום השני או לפחות מחציתו. במידת הצורך ניתן לבצע "הקפצה" של 15-20 דקות באוטובוס בסוף היום הראשון ו/או בתחילת היום השני.
- מסלול המאפשר גישה לאוטובוס לתחילת המסלולים ולחניוני הלילה.
- כל יום שונה ממשנהו – כדי לשמר את העניין של התלמידים במסע.
- המסלול כולל אתרי טבע מרשימים וחוויתיים – מהסיבה הנ"ל.
- מסלול שיש בו לפחות תצפית אחת רחבה, המאפשרת להוסיף ממד של הכרת הארץ.
- מסלול המשלב טיפוס ביום הראשון או כל קושי פיזי אחר.
- מסלול היום השני מסתיים בסמיכות לחורשה/יער וכד', המתאימים לפעילות אתגר קבוצתית.

קריטריונים ליום השלישי של המסע

המרחב: נמצא בסמיכות לאזור שבו התקיימו היומיים הראשונים (בצפון או בדרום).
המסלול: כולל עיירת פריפריה, אתר היסטורי-יהודי ואתר מתולדות הציונות.

המסע הישראלי

קריטריונים ליום הרביעי של המסע

המרחב: מרכז הארץ ובעיקר שפלת יהודה והרי ירושלים.
המסלול: כולל אתר המייצג את התנחלות בני-ישראל בהר ואתר מורשת קרב בדרך אל העיר.

קריטריונים ליום החמישי של המסע

המרחב: ירושלים
המסלול במהלך היום: כולל אתרים המייצגים את ירושלים כבירת ישראל בעבר ובהווה.
המסלול לפנות ערב (ליל שבת): הרובע היהודי והכותל המערבי.

קריטריונים ליום השישי של המסע (שבת)

המרחב: ירושלים
המסלול: שכונה המאפשרת לחוות אווירת שבת.

קריטריונים לאתר טקס הסיום של המסע

המרחב: ירושלים
האתר: בעל משמעות לאומית ומאפשר בטיחות ונוחות למשתתפים במסע ולמוזמנים לטקס.

דוגמא לתוכנית מסע לתלמידי אזור דרום ומרכז הארץ בגליל עליון מרכזי

יום	אזור	נושאים	אתרים מסלול ופעילות	לינה	הערות
ש'	ירושלים	טקס סיום המסע	בתצפית הר הצופים		
ו'		זהות יהודית	יחידות מזרץ הדגות בקשר המשולש: שבת / ירושלים / יהדות		
ה'		"ירושלים של מעלה"	סיור שבת ברובע היהודי או בנחלאות (תלוי במקום הלילה)		
ד'		זהות יהודית	קבלת שבת ותפילה בכותל		
ו'	מרכז הארץ	ירושלים בירת ישראל	ארמון הנציב, עיר דוד, תצפית על מבני הלאום בגבעת רם	ירושלים	
ה'		מעגל "אני והמדינה"	יד ושם, הר הרצל		
ד'		ההתנחלות בהר	שביל הבעל בסטף		
ה'		בדרך אל העיר	רכס שיירות, בית-קברות קריית ענבים	ירושלים	טקס בבית-הקברות של קריית ענבים
ה'	צפון הארץ	ראשית הציונות בגליל	גשר הישנה	לטרון	
ד'		תנץ	תל יזרעאל / עין יזרעאל		
ג'		המעגל החברתי - עשייה והתערות קהילתית	בית שאן		
ג'		1. המעגל החברתי בקבוצה 2. הטבע ושמירת הטבע בישראל 3. תור הזהב של צפת	נחל עמוד - בריכות שכוי / עין כובס, חורשת שיח' כווס	חניון עין זיתים	הקפצה לאתר הלילה
ב'	אזור	1. המעגל האשי 2. תקופת המשנה והתלמוד בגליל 3. גופי גליל	חורבת חומסקה, עליה להר מירון, חורבת ב"ק, עין זבד, ביהמ"ד העתיק בחור' שמע ותצפית על ציון הרשב"י, נחל מירון	חניון נחל עמוד	הטקס עם שחר
א'		טקס פתיחה	הר חזון		

דוגמא לתוכנית מסע לתלמידי אזור צפון הארץ
ומרכז הארץ המתחיל במכתש רמון

יום	אזור	נושאים	אתרים מסלול ופעילות	לינה	הערות
א	ירושלים	טקס פתיחה	שפת מכתש	מפער נקרות	הטקס עם שחר
ב		1. המעגל האנשי 2. המדבר וקשיי הקיום במדבר 3. נופי מדבר	הר ארדון - גבעת חרוט - אתר הדיינקים - נחל ארדון		יום ללא רכב
ג		1. המעגל החברתי בקבוצה 2. הנדודים במדבר ומעמד הר סיני, המדבר כמרחב מכון בתולדות עם ישראל	פרסת נקרות - חאן סהרונים - הר סהרונים	חניון גוונים	
ד	מרכז הארץ	המעגל החברתי בקהילה ראשית הציונות בנגב	ירוחם ודימונה מצפה רביבים	נס הרים	רכב צמוד
ה		בדרך אל העיר ההתנחלות בהר	רכס שיירות, בית-קברות קריית ענבים	ירושלים	טקס בבית-הקברות של קריית ענבים
ו	ירושלים	מעגל "אני והמדינה"	יד ושם, השביל המחבר והר הרצל	ירושלים	המסלול יתואם עם קבוצות אחרות
ז		ירושלים בירת ישראל	טיילת ארמון הנציב, ביקור בעיר דוד, משחק ניוט באתרי לאום בשכונת רחביה במבני הלאום בגבעת רם		
ח		זהות יהודית	קבלת שבת ותפילה בכותל		
ט		"ירושלים של מעלה"	סיור שבת בירושלים: הרובע היהודי או נחלאות		
י		זהות יהודית	יחידות מדריך הדנות בקשר המשולש: שבת / ירושלים / יהדות		
יא		טקס סיום המסע	בהר הרצל		